

2185

нет. 1521.

Членский вклад Риска
1904. - 1998.

Фонд № 2185

Реставрация здания
по 1935. - 2000. г.

1521.

NIKOLAJS RIŠKE (1904-1998) – MĀKSLINIEKS

Fonds – 2185, 59 lietas

Fondraža nosaukums.

Mākslinieka Nikolaja Riškes dokumenti par radošo darbību, persondokumenti, savāktais materiāls un fotogrāfijas. Dokumenti 6., 7. un 8.lietā savākti mākslinieka piemiņas izstādes (Valsts Mākslas muzejā 2000.g. 21.VII-17.IX) veidošanas un eksponēšanas procesā, tāpēc neiekļaujas vispārējā dokumentu hronoloģijas sistēmā.

Biogrāfija.

Nikolajs Riške dzimis 1904.gada 22.augustā Dubultos veiksmīga ķīmisko preču ražotāja Pētera un Leontīnes Riškes ģimenē. Tēvs sadarbojas ar krievu uzņēmumiem un daļa no zēna bērnības tiek vadīta Krievijā. Latvijā Riškes ģimene atgriežas dažus gadus pēc oktobra apvērsuma. 1919.g. Nikolajs kā aktīvs palīgs iesaistās Atbrīvošanas cīņu notikumos, bet 1920.gada 3.janvārī kļūst par pilntiesīgu Latvijas pilsoni.

1920.gadā iestājas Rīgas Arodnieciskajā skolā. Apmeklē privātstundas¹ pie mākslinieka Jāņa Voldemāra Ansona (1888-1935). 1921.gada 4.oktobrī² Nikolajs raksta lūgumu Mākslas akadēmijas vadībai un tiek uzņemts vakara nodaļas 2.kursā. Pēc neilga laika kļūst par dalībnieku un aculiecinieku vēsturiskajam notikumam – Latvijas Mākslas akadēmijas darbības uzsākšanas svinīgajam sarīkojumam.

Studijas uzsāk pie profesora Vilhelma Purvīša (1872-1945). Vēlāk nopietni studē un arī iemīl mākslas vēsturi. 1927.gadā N.Riške lūdz atļauju profesoram Jānim Kugam (1878-1969), lai varētu strādāt viņa vadītajā Dekoratīvās glezniecības meistardarbnīcā. Šajā laikā students ar savām darba spējām un uzcītību rada visus priekšnoteikumus, lai varētu darboties Eduarda Smiļģa (1886-1966) dzīvojamās mājas interjera mākslinieciskajā apdarē kopā ar savu profesoru. Sākuma tika uzticēti pavisam vienkārši darbi, bet tas nebūt studentu neapbēdina. Vēlāk Nikolajs nereti pa vakariem strādāja arī Nacionālā teātra dekorāciju darbnīcā, tā iepazīstot un sev atklājot jaunu nozari tēlotājā mākslā. Pēc gada studijām Jāņa Kugas vadībā, N.Riške tomēr saprot, ka viņa sirdij tuvāks ir zīmējums un grafika ar daudzveidīgo tehniku iespējām.

1928./29.mācību gadu uzsākot, viņš saņem atļauju pāriet uz profesora Riharda Zariņa (1869-1939) vadīto Grafisko meistardarbnīcu.

1932.gadā Nikolajs Riške beidz Latvijas Mākslas akadēmijas Riharda Zariņa Grafikas meistardarbnīcu ar diplomdarbu - ofortu "Vīrieša galva"³. Pēc studijām Nikolajs Riške sāk strādāt Latvijas Dzelzceļa Virsvaldē par rasētāju. Paralēli pamatdarbam mākslinieks darbojas ar dažādām grafikas tehnikām: ofortu, litogrāfiju, kā arī zīmē ar zīmuli un tušu. Šajā laikā viņš tiek arī uzņemts *Latvju mākslinieku biedrībā* un aizsākās regulāra izstāžu darbība.

Padomju un vācu okupācijas gadi (1940-1944) paiet saspringtībā, bet darbs tomēr netiek pārtraukts un mainīts. 1944.gada vasarā Nikolajs Riške kopā ar sievu Irēni tiek pārvietoti no Liepājas uz frontes aizmuguri. Pirmais pieturas punkts ir Ščecina, kur viņu kā bijušo Statistikas pārvaldes darbinieku, vācu varas iestādes

¹ LVA 485.f., 1.apr., 758.lieta, 1.lp

² turpat

³ LVA 485.f., 1.apr., 758.lieta, 2.lp

2

iesaista armijas štāba darbā pie frontes līniju izmaiņu fiksācijas kartēs. Līdz ar padomju karaspēka ienākšanu Polijā Riškes ģimene tiek pārsūtīta tālāk - uz Vācijas vidieni, Bavāriju. 1940.gadu otrajā pusē aktīvi piedalās arī latviešu mākslinieku kopizstādēs Štutgartē, Augsburgā, Minhenē, bet 1947.gadā tiek sarīkota Nikolaja Riškes darbu izstāde Eslingenā un Štutgartē. 1949.gadā, kad sākas bēgļu izceļošana no Vācijas Riškes ģimene plāno doties uz Austrāliju, bet pēdējā brīdī no šī nodoma atsakās, jo Luterāņu baznīca organizē un atbalsta tos latviešu bēgļus, kuri ir izlēmuši doties uz Amerikas Savienotajām Valstīm un garantē savu palīdzību tur uzsākot jauno dzīvi.

1950.gadā ieceļo ASV un pagaidām apmetas Longbīčā vēlāk Longailendā (Ņujorka), bet 1951.gadā pārceļas uz Kalamazū, Mičiganas štatā.

Uzsākot savu dzīvi jaunajos apstākļos Nikolajs Riške atrod darbu kompānijā, kas nodarbojas ar ēku remontu un krāsošanas darbiem. Šāds ikdienas darbs tiek veikts turpmākos 15 gadus ar nopietnību un lielu atbildības sajūtu, bet tas nenozīmē, ka būtu aizmirsta māksla. Pēc samērā smagās darba nedēļas mākslinieks mīl daudz uzturēties svaigā gaisā, pie dabas. Viņa māja atrodas Kalamazū nomalē, kas jau zināmā mērā atgādināja laukus. Šajā laikā Nikolajs Riške aktīvi uzsāk nodarboties ar *plenērglezniecību*. Mičiganas ainava daudzviet atgādina Latviju un tas savukārt veicina darba sparību un gleznošanas prieku, pat azartu.

1960.gadu sākumā jau mākslinieks sarīko personālizstādi Kalamazū, bet vēlāk arī Detroitā, Indianapolisā un Grand Rapidsā.

Pēc veiksmīgām personālizstādēm, jo tiek nopirkts vairums no eksponētajām gleznām, 1970.gadā mākslinieks ar sievu Irēni dodas pirmajā ārzemju ceļojumā uz Eiropas mākslas centriem Spānijā, Francijā, Itālijā, Vācijā.

1975.gadā Nikolajs Riške par gleznu "*Ābeļdārzs*" saņem Latviešu Kultūras fonda balvu Latviešu dziesmu svētku Mākslas izstādē Sietlā.

Mākslinieka personālizstādes, kas sarīkotas Detroitā (1980.) un Kalamazū Mākslas institūtā (1990) gūst labas un vispusīgas atsauksmes gan latviešu, gan amerikāņu presē arī sabiedrībā. Viņa darbus iegādājas daudzas privātpersonas (pārsvārā tie gan nebija latvieši) un vietējās kompānijas, iestādes un organizācijas (*Kalamazoo Institute of Arts, The Greater Kalamazoo United Way, The Upjohn Company*). Kalamazū mākslas institūts gleznas "Pašportrets" (1966), "Rudens ainava" (1984), "Zilās ēnas" (1986) iekļauj savā prestižajā mākslas darbu pamatkolekcijā⁴.

Nikolaja Riškes glezniecība ievērojami atšķiras no lielas daļas trimdā dzīvojošo latviešu gleznotāju pasaules vērojuma. Viņa konsekventā *plenēra* glezniecība, brīvais otas triepiens darbus padara spožus un svaigus. Gleznotāja Mičiganas ainavās jaušams kaut kas ļoti latvisks un tuvs mūsu tautas mentālajai izjūtai un uztverei. Gleznas apliecina pedagoga Vilhelma Purviša klātbūtni. N.Riške reti kad pievēršas konkrētām latviskuma izpausmēm vai attēlojumam, kaut gan dziļi un patiesi mīl visu, kas saistās ar tālo dzimteni. Kā izņēmumu var minēt tikai nedaudzus sēpijas zīmējumus, kas tika darināti Bavārijā (1945-1949). Viens no tiem ir "*Latviete*" (mākslinieka sieva tautas tērpā G.Š.),.

Mākslinieks Nikolajs Riške miris 1998.gada 12.maijā Kalamazū, apbedīts Riversaidas kapsētas latviešu daļā.

⁴ Kolekcijā atrodas daudzu Eiropas un Amerikas ievērojamu mākslinieku darbi: A.Dīrers, H.Matiss, J.Džonss, E.Varhols, Ed.Paške, P.Pikaso un daudzi citi. Tajā skaitā arī latviešu gleznotājas Noras Drapčes gleznas.

Glabāšanas vēsture.

Dokumenti uzkrājušies mākslinieka dzīves laikā, kurus pēc N.Riškes nāves Latvijas Valsts arhīvam nodeva viņa dzīvesbiedre Irēne Riške. Neliela dokumentu daļa savākta mākslinieka piemiņas izstādes (Valsts mākslas muzejā 2000.g.) sagatavošanas gaitā.

Tiešais iegūšanas avots.

Latvijas Valsts arhīvs šo dokumentu fondu saņēma no Irēnes Riškes 1999.g., papildinājumu no G.Švītiņa kā dāvinājumu 2001.gada 5.janvārī.

Temats un saturs (īss izklāsts).

N.Riškes personfondā atrodas dokumenti, kas aptver laikposmu no 1935. līdz 2000.gadam un tie ir sakārtoti pa grupām hronoloģiskā kārtībā. Radošā darba dokumenti – katalogi, informācijas lapas raksturo mākslinieka aktivitātes un līdzdalību izstādēs, sabiedriskās dzīves pasākumos Latvijā, Vācijā un ASV.

Persondokumenti - Latvijas Mākslas akadēmijas izsniegtā izziņa un Latviešu Mākslinieku apliecība.

N.Riškes korespondence galvenokārt satur māksliniekam rakstītas lietišķas vēstules no dažādām Kalamazū iestādēm, organizācijām, kurās tiek apspriesta personālizstāžu organizēšanas iespējas, atsauksmes par mākslinieka gleznām un to iegādi. Visas vēstules rakstītas angļiski.

Dokumentu grupā – savāktais materiāls atrodas manuskripts ar H.Šeridanes runu no N.Riškes personālizstādes atklāšanas Kalamazū Mākslas institūta (turpmāk KMI) Mākslas centrā, arī 2000.gada piemiņas izstādes veidošanas gaitā radušies materiāli. Šajā grupā atrodas arī izgriezumi un kserokopijas no publikācijām ASV periodikā par N.Riškes daiļradi un dzīvi, arī raksti par izstādi Valsts Mākslas muzejā.

Fotogrāfiju kopa veido priekšstatu par mākslinieka personālizstāžu (Kalamazū) iekārtojumu un apjomu, informē kādas gleznas ir iegādājies KMI Mākslas centrs savai pamatkolekcijai. Foto no N.Riškes mājas un darbnīcas (1997).

Izvērtēšana.

Dokumenti saņemti nesakārtotā veidā.

Komplektēšanas nosacījumi.

Iespējami dokumentu fonda papildinājumi

Sistematizācija.

Vērtību ekspertīze, sistematizācija un aprakstīšana veikta 1999. un 2000.gadā. Dokumenti sadalīti vairākās atsevišķās grupās, galvenokārt vadoties pēc intelektuālajām pazīmēm. Dokumentu kārtojumā lietās ievērots hronoloģiskais princips.

Pieejamības noteikumi.

Bez ierobežojumiem.

Pavairošanas un reproducēšanas noteikumi.

Pēc Latvijas Republikas likuma "Par autortiesībām un blakustiesībām".

Dokumentu valoda.

Latviešu, vācu, angļu.

Fiziskais raksturojums.

Apmierinoša saglabātība.

Uzziņas palīg līdzekļi.

Apraksts glabājamo lietu līmenī.

Originālu atrašanās vieta.

I.Riškes privātīpašumā (Kalamazū, ASV), Kalamazū Mākslas institūta Mākslas centra pamatkolekcija, Mākslas muzejs "Arsenāls (Rīga)".

Saistītās aprakstījuma vienības.

LVA 485.f., 1.apr., 758.lieta

1. Ziņas par publikācijām.

Arnolds Sildegs. Grafīkis un gleznotājs Nikolajs Riške. Latvju Māksla, 1981.,Nr.8

Guntis Švītiņš. Neaizmirst un nezaudēt. Latvju Māksla, 1999.,Nr.25

Guntis Švītiņš. Nikolajs Riške (1904-1998). Rakstu kopa, 2000.g. Latvijas Valsts arhīvs.

Guntis Švītiņš. "Ar mākslu ciemos Latvijā", "Laiks". 2000.g.5.augusts

Guntis Švītiņš. "Es vienkārši gribu gleznot ..." "Literatūra un māksla Latvijā" 2000.g. 7.septembris

Inga Šteimane. Nikolaja Riškes darbi Valsts mākslas muzejā. Neatkarīgā Rīta avīze. 2000.g.3.augusts.

Aprakstu sastādīja
Personu fondu un trimdas dokumentu daļas
vecākais eksperts

Guntis Švītiņš

Rīga, 2000.gada 18.decembrī

LIETAS Nr. _____ **APLIECINĀJUMA LAPA**

Lietā iešūtas (ievietotas) 4 (četras)
ar cipariem un vārdiem

_____ lapas

tai skaitā lapas ar litera Nr. _____ ,

izlaisti lapu Nr. _____ ;

+ _____ iekšējā apraksta lapas

Lietas noformēšanas un fiziskā stāvokļa īpatnības	Lapu Nr.

Lapu aizpildīja ve. ksp.
amats

[Paraksts]
paraksts

B. Čičevs
paraksta atšifrējums